

Zakon kao zločin iz mržnje?



Foto: Luka Pešun (Zagreb Pride, Facebook)

Od Stonewalla do danas – napredak. Put je više-manje linearan, kreće se uzlaznom putanjom: u **zakone i pravilnike** pomno se, kao cigle, ugrađuju LGBTIQ+ osobe. Što želimo? **Brak**, jedna cigla. Može, uz simboličko preimenovanje u životno partnerstvo ili, još bolje, istospolnu zajednicu. Sad možemo zajedno posjedovati nekretnine, dizati kredite, dijeliti bankovne račune i uživati u ostalim sličnim prednostima romantično-ekonomskih zajednica. Još cigli, poštenih, velikih. Sad se možemo i posjećivati u bolnici, osim kad ne možemo zbog **diskriminacije**. I jedno i drugo došlo je malo prekasno za sve koji su usamljeni umirali od HIV-a, ali, ipak, gradi se.

Ide i fasada: kad nas diskriminiraju, vrijeđaju ili ozlijede zbog našeg rodnog identiteta ili seksualne orijentacije, možemo zvati policiju. Doći će, u svoje policijske blokiće napisati “**zločin iz mržnje**” i, prema **Protokolu**, “postupati s posebnom pažnjom”. Tko zna, možda čak dobijemo i odštetu. A ako smo naročito uporni i ustrajni ili nas ne zanimaju **alternative**, možemo (pokušati) **posvojiti** dijete. Iako to uključuje neprekidan niz prepreka pri svakom koraku, ipak se službeno smije, u zakonu je. Još jedna cigla. No što smo to izgradili? Zid, potporni, ali ne sebi, nego sustavu.

Glavni tematski blokovi američkog LGBTIQ+ aktivizma uključuju vojsku, brak i tzv. zločine iz mržnje. Nešto se od toga prelilo i na naše krajeve, nešto nije, ali vrijedi spomenuti i jedno i drugo. Krenimo s **američkom vojskom**: do 1993. biti gej u vojsci bilo je zabranjeno, a tada na snagu stupa “**Don’t ask, don’t tell**” (hvala, **Clinton**), zakon prema kojemu LGBTIQ+ osobe mogu služiti u vojsci – ako su u ormaru. Ako se autaju, otpušteni su jer ipak su... pederi i lezbe. Zakon je bio na snazi sve do 2011. (hvala, **Obama**) te su otad svi s LGBTIQ+ spektra dobrodošli u vojsku. Osim trans osoba, njima je zabranjeno 2016. (hvala, **Trump**), ali od 2021. opet službeno smiju (hvala, **Biden**).

Napredak, dakle, nije uvijek pravocrtan, a nije uvijek ni napredak. Zašto bi dopuštenje LGBTIQ+ osobama da služe u vojsci predstavljalo napredak na polju ljudskih prava? Aktivistička logika bila je želja da imamo ista prava kao i strejt osobe i sada smo ih na ovom polju osvojili. Super, jer radi se o ogromnom polju od 2.68 milijuna ljudi u SAD-u, prema **podacima** iz 2023. No koja je logika koju su slijedili američki predsjednici i druge države, od **Izraela** do **Švedske**, koje se hvale otvorenosti svojih vojski? Jesu li i oni vjerovali u jednakost?

Kampanja švedske vojske za EuroPride 2018. (foto: Forsvarsmakten).

Ne baš, više u vojni industrijski kompleks kojem nije odgovarao pritisak aktivista i vidio je prostor za **pinkwashing**. Definitivno im ne bi odgovaralo da gube vojnike i vojnkinje (čiji broj ionako pada) samo zato što su dio LGBTIQ+ zajednice, a s rastom društvene svijesti o homofobiji i transfobiji imali su izbor: mogu nastaviti biti opresori kakvi jesu ili se praviti da više nisu. Potonje se pokazalo kao najbolja opcija te sada i LGBTIQ+ osobe mogu biti topovsko meso u američkom kolonijalnom projektu. Bile su to, naravno, i prije, ali sada mogu baš glasno i ponosno marširati – i po Bliskom istoku, oboružani jurišnim puškama, i na povorkama ponosa, oboružani duginim zastavicama. Upravo zato pokret za oslobođenje LGBTIQ+ osoba mora biti i

abolicionistički – ako nije, samo jača sustav dajući mu na raspolaganje još tijela koja mu prije možda nisu bila toliko dostupna.

Sličan je obrazac i u drugom važnom postignuću aktivizma: životnom partnerstvu. Čini se da su zakoni o njemu doneseni jer **#loveislove**, pa zašto ne?, odnosno zbog razumijevanja i empatije prema LGBTIQ+ osobama koje žele sklapati brakove kao i strejt ljudi, a zbog nepravde im to nije omogućeno. Aktivisti_kinje su dovoljno inzistirali, saveznici_e su podržali te su se naposljetku vladajući složili da zaslužujemo i to pravo. Kako pišu **Bassichis** i dr. u tekstu ***Building an Abolitionist Trans and Queer Movement With Everything We've Got***, razlozi za donošenje zakona nešto su drugačije prirode. Vlada je odabrala legalizaciju životnog partnerstva jer time rješava nekolicinu problema na najjeftiniji mogući način, i to način koji zapravo nikako ne narušava *status quo*.

Primjerice, LGBTIQ+ zajednica, niže klase, imigranti ili ne-bijele osobe često nemaju **pristup zdravstvenoj zaštiti**. Legalizacijom životnog partnerstva osoba bez osiguranja može ga dobiti preko zaposlene osobe s kojom je u braku. Također, osoba koja nije iz SAD-a stupanjem u brak može dobiti **dozvolu za boravak** u državi. Priznavanjem istospolnih zajednica rješava se i problematičan status LGBTIQ+ obitelji u kontekstu socijalnog sustava – ako ga institucije prepoznaju, neće im tek tako oduzimati djecu, a moći će ih i posvajati ili udomljavati. Osim toga, rješava se i problem posjećivanja u bolnici i nasljedstva.

Sve se to čini pozitivnim, ali sad bismo već trebali biti sumnjičavi kad se god država složi s nama. Kao što je spomenuto, Trumpova je administracija onemogućila trans osobama **služenje u vojsci**. Iz abolicionističke perspektive, to bi bile lijepe vijesti jer bar jedna opresirana skupina sada nije dostupna američkoj vojsci, ali, naravno, radilo se o zabrani koja dolazi iz mržnje prema ranjivoj društvenoj skupini. Ne smiju u vojsku jer ih se smatra bolesnima, a ne zato što se država brine za to hoće li stradati u ratu.

Umjesto legalizacije životnog partnerstva, o navedenim problemima treba razmišljati u širem kontekstu te tragati za rješenjima koja će oslabiti sustav, a ne u njega uključivati one s više moći. Dakle, umjesto da osoba kroz brak dobiva pravo na život u nekoj državi, zdravstvenu zaštitu ili mogućnost da voljenu osobu posjeti u bolnici, treba se boriti protiv okrutnih **imigracijskih politika** koje samim svojim postojanjem stvorilo podjelu stanovništva na ilegalno i legalno. Da prijeći granicu i živjeti u zemlji po izboru nije horor film ili kafkijanska noćna mora, ne bi bilo potreba da se na monstruozne politike lijepe flasteri u obliku bračnih povlastica za istospolne partnere.

Osim toga, zašto bi se uopće moralo biti u **užem srodstvu** s osobom u bolnici kako bi je se posjećivalo? Zašto bi isključivo supružnici smjeli donositi relevantne odluke o, primjerice, isključivanja aparata za održavanje na životu? Umjesto toga, valjalo bi mijenjati bolničke pravilnike te u njih uključivati **raznolike strukture** obiteljskog života – zašto, na primjer, osoba kojoj povjeravamo donošenje medicinskih odluka u slučaju kada mi to ne možemo ne bi bila nečiji_a najbolji_a prijatelj_ica, a ne nečiji homofobni roditelji? Ponovno, cilj je narušiti sustav, a to se ne čini prividnim izjednačavanjem zakonskog statusa homoseksualnih i heteroseksualnih parova.

Svako od ovih pitanja zahtijeva da se potrudimo i pronađemo alternativu te **potencijalne saveznike_ice** – kad se radi o vojsci, dakle, treba se povezati s onima koji su protiv ukidanja vojnog roka ili onih koji se bore protiv imperijalističkih okupacijskih politika, naoružanja itd. Kad se radi o braku, treba tražiti saveznike u aktivisti(nja)ma koji_e rade s ljudima u pokretu, zalažu se za pravedan zdravstveni sustav, bore se protiv siromaštva, rasizma, policijskog nasilja itd. jer sve su to silnice koje stvaraju probleme za koje se onda osmišljavaju lažno progresivna rješenja poput legalizacije istospolnih zajednica.

Uništavanje i krađa zastava LGBTIQ+ zajednice tretiraju se kao tzv. zločini iz mržnje (foto: Zagreb Pride, Facebook).

Naravno, kad se radi o njima, samo su **određeni parovi zapravo prihvatljivi** i korisni državi. Da, mrzimo pedere i lezbe, misli ili kaže dobar dio društva, ali bogate (i u idealnom scenariju – bijele) će lakše prihvatiti i pripustiti u sustav, bez obzira na svoje osjećaje, a osobito ako to rade u svoja četiri zida. I dalje nije lako, ali *lakše je* zažmiriti na takve seksualne devijacije ako se **smješkaju, nisu prijeteće i doprinose ekonomiji** – **Ellen DeGeneres, RuPaul i Caitlyn Jenner** – da, ali neka Crna *butchica* iz radničke klase ili trans žena koja nema pristup hormonima – baš i ne. Višestruko marginalizirane osobe obično nisu dovoljno blizu **idealnom kapitalističkom subjektu**, pa im zapravo neće pomoći ni pristup radu u vojsci ni gej braku.

Treća su ključna tema LGBTIQ+ aktivizma zakoni o tzv. **zločinima iz mržnje** koji također nisu doneseni zbog brige države za dobrobit ranjive skupine. Prijavljuje se diskriminacija ili fizičko i verbalno nasilje koje LGBTIQ+ osobe doživljavaju na temelju svog rodnog identiteta, direktno policiji ili udruzi koja će osobi pružiti podršku ili pravno savjetovanje, npr. **Rozom megafonu Zagreb Pridea**. Slijede uhićivanja, tužbe, suđenja, kazne, ali i statistike o broju počinjenih tzv. zločina iz mržnje te poneka vijest o **(ne)pravednim kaznama** koje su snašle počinitelj(ic)e. Iz toga se vidi da zločini ne prolaze nekažnjeno i da ih vrijedi prijaviti. Zahvale policiji na dobro obavljenom poslu. Čemu služi taj posao? Najviše da nam pokaže da se ipak možemo osjećati sigurno u vlastitoj zemlji.

Ali ne možemo. Kažnjene osobe jesu počinile homofobno ili transfobno nasilje, ali kažnjavanje nas ni na koji način ne čini sigurnijima. Ono je samo **osveta** koja rađa još bijesa, homofobija i transfobija nisu se smanjile niti nestale, a žrtva nije dobila zaštitu i podršku koje bi joj pomogle da se oporavi od napada. Imamo samo žrtvene jarce koji dokazuju da su neki zločesti ljudi, po običaju, napravili zločeste stvari, a država je tu da nas od njih štiti. Prebacivanjem odgovornosti na "lošeg" pojedinca zamagljuje se stvarna odgovornost za strukturnu homofobiju i transfobiju, o čemu je više bilo riječi u **prethodnim tekstovima** iz serijala.

Suradnja s policijom čije je samo postojanje opresivno nije rješenje za nasilje koje doživljavamo iz svih smjerova. Da bismo do rješenja došli, moramo jačati mehanizme brige unutar šire zajednice, prevenciju i edukaciju, izlaziti iz sigurnih prostora (engl. *safe space*) i stvarati nove prostore – ne sigurne, nego **sigurnije** (engl. *safer space*), učiti kako raditi s onima koji_e su doživjeli_e nasilje te s onima koji_e ga vrše. To od nas zahtijeva golem trud, kreativnost i praktičnu solidarnost, ali to je jedino izlaz – oslanjanje na državno i policijsko nasilje ne lomi krug nasilja, nego ga učvršćuje.

Jedan od problema LGBTIQ+ aktivizma jest u tome što on kroz zakone **gradi prugu** nadajući se da ćemo se i mi voziti u vlaku, a na kraju

ispadamo iz jurećih vagona ili završimo privezani za tračnice, ovisno političkoj prigodi. Oni se najbolji ponekad ipak probiju do prvog razreda, a zašto ne i lokomotive (pozdrav ministru)? Često se čini da je baš zgodno i progresivno što su nas u nešto uključili, no kao što pišu Bassichis i dr., kad se radi o zahtjevima i kompromisima u aktivističkoj borbi, treba se pitati je li nešto samo kozmetička promjena, minoran ustupak koji ćemo zažaliti za deset godina, ili se radi o strukturnoj promjeni koja nagriza sustav. Osim toga, zakonska zaštita LGBTIQ+ osoba vrlo često ne dolazi iz humanističkih poriva vladajućih, već iz puno **sumnjivije motivacije** koja prikriva sustavnu homofobiju i transfobiju. Zato se, umjesto da se guramo u tuđe vlakove i za sobom ostavljamo nepodobne, trebamo pitati kamo zaista želimo ići i kako da tamo svi stignemo. Gradnjom vlastite pruge miniramo tuđu.

Pročitajte i ostale tekstove temata:

- **Što slavimo na Prajdu okruženi policijom?**
 - **Opasni kriminalci i dovoljno dobre žrtve**
 - **Ne zovi, mala, 92**
 - **Kako zajednica odgovara na nasilje?**
-

Tekst je nastao uz financijsku potporu Agencije za elektroničke medije temeljem Programa ugovaranja novinarskih radova u elektroničkim publikacijama.

abolicija zatvora

LGBTIQ

životno partnerstvo



zločin iz mržnje

Mak Maslač